

Gazi Eğitim Fakültesi Fizik Öğretmenliğinde Lisans Programlarındaki Değişimin İncelenmesi*

Investigation of Changes in Undergraduate Programs in Physics Teaching at Gazi Faculty of Education

Hasan Şahin KIZILCIK¹, Burak Kağan TEMİZ²

¹Gazi Üniversitesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fizik Eğitimi Ana Bilim Dalı. e-posta: hskizilcik@gazi.edu.tr

²Gazi Üniversitesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fizik Eğitimi Ana Bilim Dalı. e-posta: burakkagantemiz@gazi.edu.tr

Makale Türü/Article Types: Derleme Makalesi/ Review Article

Makalenin Geliş Tarihi: 21.07.2022

Yayına Kabul Tarihi: 22.06.2023

ÖZ

Bu çalışma, Gazi Eğitim Fakültesi Fizik Öğretmenliği lisans programlarındaki değişimi geçmişten günümüze incelenmesi amaçlanmaktadır. 1994-2021 yılları arasında uygulanan öğretim programları doküman analizi yöntemi ile çeşitli bakımlardan incelenmiştir. Çalışmanın verilerini, Gazi Eğitim Fakültesi Dekanlığından elde edilen bilgiler ve ilgili programın arşivleri oluşturmaktadır. İncelemeler iki ana eksende yapılmıştır. Birinci eksen; ilgili programların hangi sıklıkla değiştiği, bu değişimleri tetikleyen etkenler, bu değişimlerin oluşturduğu genel eğilimler hakkındadır. Çalışmanın ikinci eksenini ise, programlarda okutulan zorunlu ve seçmeli, teorik ve uygulamalı derslerin değişimi, ders tiplerinin haftalık ders saatlerinin değişiminin incelenmesi ile ilgilidir. Çalışmada toplanan veriler, son 27 yıllık süreçte altı farklı program uygulandığını, toplamda beş kez değiştiğini göstermektedir. Tüm değişimler dış etkilerle ve en çok da YÖK'ün ilgili program üzerindeki tasarruflarıyla başlamıştır. Bu süreçte en uzun uygulanan program 1998-2007 arasında uygulanan program olmakla birlikte, en kısa uygulanan program ise 2018-2021 arasında uygulanan programdır. Seçmeli derslerin hem sayısının hem de çeşitliliğinin sürekli arttığı görülmüştür. Ayrıca, 2018-2021 arasındaki program dışında istikrarlı bir değişim olduğu ve bu değişimin eğitim ve alan eğitimi derslerinin programlarda giderek önem kazanması biçiminde olduğu, alan derslerinin fazla değişmediği, genel kültür ve destekleyici derslerin ise zorunludan seçmeliye kaydırıldığı görülmektedir.

***Anahtar Sözcükler:** Fizik eğitimi, Öğretmen yetiştirme, Lisans programı.*

***Ahntlama:** Kızılcık, H. Ş. ve Temiz, B. K. (2023). Gazi Eğitim Fakültesi fizik öğretmenliğinde lisans programlarındaki değişimin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 641-676.

ABSTRACT

This study aims to examine the change in Gazi Faculty of Education Physics Teaching undergraduate curricula from the past to the present. Curriculums implemented between 1994-2021 were examined in various aspects by document analysis method. The data of the study consists of the information obtained from the Gazi Faculty of Education Dean's Office and the archives of the relevant program. The analyzes were made on two main aspects. The first aspect is about how often the relevant curricula change, the factors that trigger these changes, and the general trends created by these changes. The second aspect of the study is about the change of compulsory and elective, theoretical and applied courses taught in the curricula, the change of course types and weekly course hours. The data collected in the study show that six different curricula have been implemented in the last 27 years, changing five times in total. All the changes started with external influences, most notably with the savings of The Council of Higher Education (YÖK) on the relevant program. In this process, the longest-implemented program is the one implemented between 1998-2007, and the shortest-implemented program is the one implemented between 2018-2021. It has been observed that both the number and variety of elective courses are constantly increasing. In addition, it is seen that there is a stable change outside the program between 2018-2021, and this change is in the form of education and field education courses gradually gaining importance in the programs, the field courses have not changed much, and the general culture and supporting courses have been shifted from compulsory to elective.

Keywords: *Physics education, Teacher training, Undergraduate program*

GİRİŞ

İnsanoğlu tarih öncesi çağlardan itibaren günlük yaşamda karşılaştığı problemleri çözmek ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bazı teknikler geliştirmiş ve böylece bilgi üretmeye başlamıştır. Farklı ihtiyaçlar farklı bilgi türlerini kullanmayı ve farklı yöntemler geliştirmeyi gerektirmiştir. Başlangıçta insanlar içinde buldukları grup içinde çok farklı roller üstlenmiyor olsalar da özellikle tarım toplumuna geçişle birlikte görev paylaşımı özelleşmiş ve bu da mesleklerin doğmasına neden olmuştur.

Öğretmenlik, profesyonel bir meslek olmadan önce de fiilen var olması nedeniyle eski mesleklerden biridir. Çünkü öğretmenlik mesleği kurumsal bir kimlik kazanmadan önce de bilgi ve deneyimlerin sonraki kuşaklara aktarılması biçiminde varlığını göstermiştir. Antik Yunan'da bilginlerin ve filozofların kurduğu okullar aracılığı ile verdiği eğitim faaliyetleri, öğretmenliği farklı bir konuma taşımıştır. Ayrıca yine Antik

Yunan'da ücret karşılığında gezgin öğretmenlerin varlığı bilinmektedir (Topdemir ve Unat, 2019). Bunun yanı sıra, devlet yöneticilerine genç yaştan itibaren mentorluk yapan öğretmenlerin olduğu bilinmektedir. Bu süreç içerisinde, öğretmenler başka öğretmenlerin çıraklığında yetişmişlerdir.

Öğretmenlik mesleğinin, kurumsallaşması ve halka yayılması ilk olarak mesleki ve dini eğitimde gerçekleştirmiştir. Dünyanın birçok yerinde uzun süre temel eğitim din adamları tarafından verilmiştir (Topdemir ve Unat, 2019). Mesleki eğitim ise genellikle usta-çırak ilişkisi üzerinden ilerlemiş, hatta lonca teşkilatları aracılığıyla kurumsallaşmıştır. Bu bağlamda, ilk kurumsallaşmış öğretmen eğitiminin din alanında olduğu söylenebilir. Orta Çağ'da Kilise tarafından yetiştirilen din adamları, halka temel eğitim vermenin yanında yine eğitim verecek din adamlarını da yetiştirmiştir (Topdemir ve Unat, 2019).

Öğretmenlik mesleğinin tarihi, eğitim-öğretim faaliyetlerinin devlet organizasyonu ile düzenlendiği zamanlardan çok daha öncesine uzanmaktadır. Eğitimin devletler tarafından örgütlenmesi oldukça yeni sayılabilir. Devletler, eğitim faaliyetlerini örgütlemeye Sanayi Devrimi'nden sonra başlamıştır.

Tüm meslekler arasında öğretmenlik mesleğinin özel bir yeri bulunmaktadır. Öğretmenler, hem mevcut bilgi birikimini gelecek nesillere aktarılmasında, hem de yeni bilgi üretilebilmesi için gerekli insan gücünün oluşturulmasında önemli roller üstlenmektedir. Toplumun hangi kesiminden olursa olsun üzerinde bir öğretmenin emeği olmayan hiçbir insan gösterilemez. Toplumların bekledikleri refah düzeyine ulaşabilmeleri, mevcut değişimlere uyum sağlayabilmeleri ve kendilerini geliştirebilmek adına nitelikli bireylerin yetişebilmesi için öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda bireyin gelişmesi ve dolaylı olarak toplumun gelişmesi için nitelikli öğretmen yetiştirmek, üzerinde önemle durulması gereken konulardan biridir (Ayas, 2009; Çalışıcı, 2019).

Nitelikli öğretmen yetiştirmede en uygun modeli bulma arayışı geçmişten günümüze evrilerek devam eden bir süreçtir. Bu süreçte öğretmen yetiştirme misyonunun genellikle üniversitelere verildiği görülmektedir. Orta Çağ'da kurulan ilk nesil üniversitelerin öğretim programlarının kökeni Romalı ansiklopedi derlemecisi Varro'nun (MÖ 116 – MÖ 27) 620 ciltlik "Disiplin" adlı yapıtına dayanmaktaydı. Disiplin; dokuz bölümden oluşur. Bunlar; Gramer, diyalektik, retorik, geometri, aritmetik, astronomi, müzik, tıp ve mimarlıktır (Topdemir ve Unat, 2019). 11. yy.'da Bologna'da Bologna Üniversitesi kurulduğunda, Varro'nun sınıflaması, Orta Çağ eğitiminin temelini oluşturmuştur. Onun sınıflamasından tıp ve mimarlık atılmıştır. Kalan yedi alan ise ikiye ayrılarak retorik, diyalektik ve gramer üçlü eğitim (trivium) adıyla; geometri, aritmetik, astronomi ve müzik ise dördü eğitim (quadrivium) adıyla okutulmuştur (Topdemir ve Unat, 2019). Üniversite eğitiminde öğretim programı ilk olarak bu şekilde oluşmuştur. Uzun yıllar Avrupa'da eğitim programlarında bu sınıflama hâkim olmuştur.

Köklü bir geçmişe sahip olan Türk milletinin tarihi incelendiğinde; eğitimle ilgili çalışmaların Türklerin tarih sahnesine ilk çıkışlarından itibaren başlatıldığı, insan yetiştirme konusunda bir milli eğitim ideolojisi oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Örneğin, tarihteki ilk Türk devleti kabul edilen Asya Hun Devleti'ndeki eğitim anlayışının temelini askeri, mesleki ve dini eğitimden oluşan bozkır kültürü oluşturur. İslamiyet'in kabulü öncesinde kurulan diğer Türk devletlerinde de eğitime ve öğretmen yetiştirmeye önem verildiği görülmektedir. Örneğin bir Uygur atasözünde geçen "Çocuğunu öğretmene ver, ondan alıp saraya ver." ifadesi; iyi bir yönetici, devlet adamı, memur veya asker olmak için iyi bir eğitim almanın gerekli ve önemli olduğunun göstergesidir (Mutlu, 2021).

Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleriyle birlikte İslam dini eğitim alanında da etkisini göstermiştir. Türk İslam eğitim kurumları arasında Karahanlılardan Osmanlılara kadar değişerek ve gelişerek gelen ve örgün eğitim kurumu anlamına gelen medreseler ve mektepler; yaygın eğitim kurumları anlamına gelen ribat, cami, mescit, kütüphane,

tekke ve zaviyeler bulunmaktadır. Buralarda öğretmenler usta-çırak ilişkisiyle yetiştirilmekteydi. Öğretmen yetiştirme amacıyla kurulan ilk kurum Sultan Abdülmecid dönemindedir. Osmanlı Devleti'nde 1824 yılında II. Mahmud'un fermanı ile ilköğretimin zorunlu hâle getirilmesiyle öğretmen gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu gereksinimi karşılamak için, öğretmen yetiştirmek amacıyla ilk olarak 1848'de "Ortaöğretmen Okulu" (Dârülmuallimin-i Rüşdi) açılmıştır (Abazaoğlu, Yıldırım ve Yıldızhan, 2016; Mutlu, 2021).

Cumhuriyet döneminde ise öğretmen yetiştirme amacıyla ilk açılan kurum, Türkçe öğretmeni yetiştirmek amacıyla 1926'da "Orta Muallim Mektebi" adıyla Konya'da açılan ve daha sonra Ankara'ya taşınarak yeni bölümler (pedagoji, matematik, fiziki ve tabii ilimler, tarih-coğrafya, iş dersi ve resim, beden terbiyesi, müzik, Fransızca, İngilizce ve Almanca) eklenen, sonraki yıllarda da Gazi Eğitim Enstitüsü adını alan, bugünkü adıyla Gazi Eğitim Fakültesidir (Abazaoğlu ve diğ., 2016). Ardından cumhuriyet tarihimiz boyunca öğretmen yetiştiren birçok kurum açılmıştır. 1982 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Yasası gereğince, öğretmen yetiştiren tüm kurumlar Eğitim Fakültesine dönüştürülmüştür.

Günümüzde öğretmen eğitiminde iki ayrı boyut bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bu çalışmaya da konu olan hizmet öncesi eğitim olup hâlen eğitim fakültelerinde yürütülmektedir. İkincisi ise hizmet içi eğitim olup okullarda çalışan öğretmenlerin mesleki gelişimini amaçlayan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve yetkilendirilmiş birimlerince yürütülen eğitimlerdir. Ülkemizde öğretmen eğitiminde Yükseköğretim Kurumu (YÖK) ile MEB etkin bir koordinasyonu uzun zaman sağlayamamıştır. 1990'lı yıllarda iş birliği ihtiyacı hissedilmiş ve Dünya Bankası kredisi ile yürütülen Millî Eğitimi Geliştirme Projesi (MEGP) ile hem eğitim fakülteleri 1998'de yeniden yapılandırılmış hem de YÖK ile MEB arasında bir ölçüde koordinasyon sağlanmıştır (Ayas, 2009). Sonraki yıllarda öğretmen yetiştirme konusundaki YÖK'ün müdahaleleriyle çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bu süreçte, yaklaşık çeyrek yüzyıllık sürede birçok kez öğretmen yetiştirme programlarında değişiklik yapılmıştır.

Bu denli sık değişen bir programın değişme gerekçeleri, değişim eğilimleri ve değişen unsurlarının neler olduğu mutlaka araştırılmalıdır. Çünkü değişim, insan eliyle yapılmaktadır ve bu nedenle değişimin bundan sonraki yönünü de yine insanlar belirleyecektir. Uygulanan programların analizini ve bir değerlendirmesini yapmak değişimin doğasını anlamayı sağlayacaktır. Böylelikle değişim eğilimleri belirlenebilecektir ve bu eğilimler çerçevesinde gelecek yıllarda yapılacak öğretim programları değişikliklerinde bu bilgiler bize yol gösterebilir. Hamblin (1970) ve Patton'a (1997) göre değerlendirme, programa ilişkin faaliyetleri, karakteristikleri ve sonuçları konusunda bir hükme varma ve programın etkinliğinin artırılmasına yönelik olarak sistematik bilgi toplamadır (Aktaran: Eviren, 2017). Herhangi bir öğretim programının değerlendirilmesi genel olarak; kurumun yapısal özellikleri, eğitime yönelik faaliyetleri, çalışanların niteliği, hedef kitle özellikleri vb. faktörler göz önüne alınarak yapılması gereken çok katmanlı ve özünde karmaşık olan bir süreçtir. Öğretim programlarının incelenmesi konusunda yapılan çalışmalarda, araştırmacıların ya kendi amaçlarına ve koşullarına uygun olan modelleri seçtikleri ya da daha önce geliştirilen modellerden yararlanarak kendi modellerini geliştirdikleri görülmektedir. Örneğin; Özaydın, Günbatır, Önal ve Çakır (2012) ülkemizdeki öğretmen yetiştirme programlarını inceledikleri çalışmalarında öğretmen yetiştirme programını sekiz boyutta ele almıştır. Bu boyutlar; öğretmen yetiştirme kurumlarında ihtiyaçların gözden geçirilmesi, eğitim fakültesine başlayan öğrencilerin, eğitim öncesindeki yeterlilik durumu, eğitim fakültelerindeki öğretim süreci, eğitim fakültesinden mezun olanların kısa vadede başarı durumu, eğitim fakültesinden mezun olanların orta vadede başarı durumu, eğitim fakültesinden mezun olanların uzun vadede başarı durumu, öğretmen yetiştirme programının standartlara uygunluğunun belirlenmesi ve öğretmen eğitiminin maliyeti boyutlarıdır.

Bu çalışma, ülkemizdeki fizik öğretmeni yetiştirme programlarının geçmişten günümüze değişim ve gelişimini inceleme amacıyla yapılmıştır. Değişim ve gelişimin yapısını anlamak, gelecekte yapılacak değişimler için yol gösterici olacaktır. Bu çalışmada fizik öğretmeni yetiştiren yapının değerlendirilmesi sadece öğretim

programlarının incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. Bu incelemeler için, öğretmen yetiştirmede ülkemizin en köklü kurumlarından olan, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesinin, Fizik Öğretmenliği lisans programının son 27 yılı mercek altına alınmıştır. Gazi Eğitim Fakültesi Fizik Öğretmenliği programı tarihi kökeni, 29 Kasım 1926 tarihinde ortaokullara ve ilk öğretmen okullarına öğretmen yetiştirmek için öğrenci almaya başlayan; ilk adıyla “Orta Muallim Mektebi”nin “Fen ve Tabiat Bilgileri” bölümüne dayanmaktadır. 100 yıla yakın bir süredir öğretmen yetiştiren bu birim, 1982 yılından itibaren, 2547 sayılı Yükseköğretim Yasası gereğince liselerin fizik öğretmeni ihtiyacını karşılamak üzere, “Fizik Öğretmenliği Anabilim Dalı” adını almıştır. Ana bilim dalında uygulanan programlar zaman içinde değişmekle birlikte, YÖK’ün 1998’de eğitim fakültelerini yeniden yapılandırmasının ardından 2007, 2014, 2018 ve 2021 yıllarında yapılan yenileme ve güncelleme çalışmaları ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bu çalışmada fizik öğretmeni yetiştirme öğretim programları iki ana eksende incelenmiştir. Birinci eksen; fizik öğretmeni yetiştirme programlarının hangi sıklıkla değiştiğini, bu değişimleri tetikleyen etkenler, bu değişimlerin oluşturduğu genel eğilimler hakkındadır. Çalışmanın ikinci eksenini ise, öğretmen yetiştirme programlarının içeriklerinin incelenmesidir. Diğer öğretmen yetiştirme programları gibi fizik öğretmeni yetiştirme programının içeriği de üç temel alan üzerinde yapılandırılmıştır. Bunlar; öğretmen adayının öğretmeni olacağı alandaki bilgi birikimini ifade eden “alan bilgisi”, herhangi bir alanda bilgi sahibi kişiye öğretmen diyebilmemiz için sahip olması gereken bilgi ve becerileri ifade eden “pedagoji bilgisi” ve çeşitli alanlarda ve konularda bir kültüre sahip olmayı içeren “genel kültür bilgisi”dir (Ayas, 2009). Bu nedenle incelemeler, programlarda okutulan zorunlu ve seçmeli derslerin içeriklerine göre ve ders tiplerinin (Alan - Alan Eğitimi - Eğitim - Genel Kültür vb. kategorilerle) sınıflandırılması, ders tiplerinin haftalık ders saatlerinin değişiminin incelenmesi şeklindedir.

Çalışma kapsamında yanıt aranan sorular şöyledir:

- Öğretim programlarının uygulanma süreleri ne kadardır?
- Programların değişimini tetikleyen etkenler nelerdir?
- Teorik ve uygulamalı ders saatlerinin oranları ve içerikleri nasıldır?
- Seçmeli ve zorunlu derslerin saatlerinin oranları ve içerikleri nasıldır?
- Okutulan derslerin ders tiplerinin (alan, alan eğitimi, eğitim, genel kültür vb.) dağılımı nasıldır?
- Sınıf düzeylerine göre ders tiplerinin değişimi nasıldır?
- Derslerin değişimindeki (aynı kalan, kaldırılan, yeni getirilen dersler) ana eğilimler nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışmada, ilgili programın 1994-2021 yılları arasında uygulanan öğretim programları doküman analizi yöntemi ile çeşitli bakımlardan incelenmiştir. Bu aralığın seçilmesinin ana nedeni, YÖK tarafından eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılmasının gerçekleştiği 1998 yılından bir önceki programı ve sonraki programları kapsam dâhiline almaktır. Yeniden yapılandırmadan bir önceki programın seçilmesinin nedeni, karşılaştırma yapabilmektir. İlgili yapılanmadan önceki program, 1994-1998 yılları arasında uygulanan program olduğundan, veri seti 1994'ten günümüze dek değişimi gösterecek biçimde seçilmiştir. Söz konusu aralıkta uygulanan; 1994-1998, 1998-2007, 2007-2014, 2014-2018, 2018-2021 ve 2021 ve sonrasında olmak üzere altı farklı program incelenmiştir ve verileri karşılaştırılmıştır. Bu sırada, ilgili program, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında YÖK kararı ile fizik öğretmenliği dâhil bazı öğretmenlik alanlarına öğrenci alınmaması dışında, kontenjanları tam dolu olarak öğrenci almıştır.

Çalışmanın verilerini, Gazi Eğitim Fakültesi Dekanlığından elde edilen bilgiler ve ilgili programın arşivleri oluşturmaktadır. İncelemeler iki ana eksende yapılmıştır. Birinci eksen; fizik öğretmeni yetiştirme programlarının hangi sıklıkla değiştiği, bu değişimleri tetikleyen etkenler, bu değişimlerin oluşturduğu genel eğilimler hakkındadır.

Çalışmanın ikinci eksenine ise, programlarda okutulan zorunlu ve seçmeli derslerin içeriklerine göre ve ders tiplerinin sınıflandırılması, ders tiplerinin haftalık ders saatlerinin değişiminin incelenmesi ile ilgilidir. Uygulanan her bir programa ait dersler önce zorunlu sonra da seçmeli dersler bazında ayrı ayrı incelenmiş, her bir kategorideki derslerin toplam ders saatleri teorik ve uygulamalı olarak ayrılmış ve tablo ile sunulmuştur. Ayrıca dersler, teorik ve uygulamalı dersler olarak da gruplandırılarak ders saatleri bazında incelenmiştir. Veriler grafiklere dökülerek görselleştirilmiş ve değişim ortaya konmuştur. Verilerin analizinde betimleyici istatistiklerden yararlanılmıştır. Ayrıca yeni eklenen, çıkarılan veya değiştirilen dersler incelenirken nitel tekniklerden betimsel analiz kullanılmıştır.

Bu aşama, derslerin yerel kredileri veya Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS) kredileri yerine ders saatlerinin dikkate alınmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Nitekim, AKTS kredileri, 2000'li yılların ortalarında kullanılmaya başlandığından ve yerel kredilerin ise ders bazında değişiklik gösterebilmesi nedeniyle sağlıklı bir karşılaştırma yapılması olanaksız olmaktadır. Bu nedenle, en sağlıklı karşılaştırmanın ders saatleri üzerinden yapılabileceğine karar verilmiştir.

Programdaki derslerin teorik ve uygulamalı ders saatleri veya zorunlu ve seçmeli olma durumları programda beyan edildiği biçimde ele alınmıştır. Ancak ders tipleri belirlenirken önceden tanımlamalar yapılması gerekmiştir. Bu bağlamda, ders tipleri şöyle tanımlanmıştır:

YÖK 5i Dersleri: Yükseköğretim Kurumu (YÖK) tarafından zorunlu tutulan derslerdir. Bu dersler; Türk Dili, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ve Yabancı Dil dersleridir.

Genel Kültür Dersleri: Programla doğrudan ilişkili olmayan, öğretmen adayının genel kültürünü ve becerilerini geliştirmeye yönelik derslerdir. Bu derslere; Beden Eğitimi/Güzel Sanatlar, Temel Bilgisayar/Bilişim Teknolojileri, Bilgisayar Programlama, Topluma Hizmet Uygulamaları, ...vb. gibi dersler örnek verilebilir.

Destekleyici Dersler: Doğrudan fizik bilgi ve becerisine yönelik olmayan, ancak fiziki anlamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırmaya yönelik derslerdir. Bu derslere; Matematik,

Diferansiyel Denklemler, Fizikte Matematiksel Yöntemler, Kimya, Kimya Laboratuvarı, Biyoloji, Biyoloji Laboratuvarı, İstatistik Fizik gibi dersler örnek verilebilir.

Alan Dersleri / Fizik Dersleri: Fizik alan bilgisini ve becerisini geliştirmeye yönelik derslerdir. Bu derslere; Mekanik, Elektrik, Elektromanyetizma, Optik / Geometrik Optik, Titreşimler ve Dalgalar, Termodinamik, Elektronik, Kuantum Fiziği, Elektromanyetik Teori, Çekirdek Fiziği / Nükleer Fizik, Katıhal Fiziği, Astronomi, ...vb. gibi dersler örnek verilebilir.

Alan Eğitimi Dersleri / Fizik Eğitimi Dersleri: Doğrudan fizik öğretmeyi, alana yönelik öğretmenlik bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik derslerdir. Bu derslere; Orta Öğretim Fizik Deneyleri, Fizik/Alan Eğitimi Araştırma Projesi, Bilgisayar/Teknoloji Destekli Fizik Eğitimi, Fizik Ders Kitaplarının İncelenmesi, Fizik Öğretim Programları, Fizik Öğretimi/Özel Öğretim Yöntemleri, Fizikte Kavram Yanılgıları, ...vb. gibi dersler örnek verilebilir.

Eğitim Dersleri: Öğretmenlik alanlarında ortak olan, alana özel olmayan eğitim dersleridir. Bu derslere; Eğitim Psikolojisi, Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Felsefesi, Ölçme ve Değerlendirme, Öğrenme ve Öğretim (Kuram ve) Yaklaşımları, Öğretmenlik Uygulaması, Sınıf Yönetimi, Türk Eğitim Tarihi, Eğitimde Araştırma Yöntemleri, ...vb. gibi dersler örnek verilebilir.

Programdaki dersler, yazarlar tarafından yukarıda verilen tanımlar çerçevesinde altı ders tipine ayrılmıştır. Her bir ders tipindeki derslerin bu tanımlar çerçevesinde istatistikleri çıkarılmıştır. Herhangi bir dersin hangi tanıma uygun olduğu yazarlar tarafından ortak kararlaştırılmıştır.

BULGULAR

Çalışma kapsamında, öncelikle “Öğretim programlarının uygulanma süreleri ne kadardır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu soruya bağlı olarak, “Programların değişimini tetikleyen etkenler nelerdir?” sorusu da ele alınmıştır. İncelenen altı programın

uygulanma süreleri ve değiştirilerek uygulanmasına başlama nedenleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. İncelenen Programların Uygulanma Süreleri ve Uygulanmasına Başlama Nedenleri

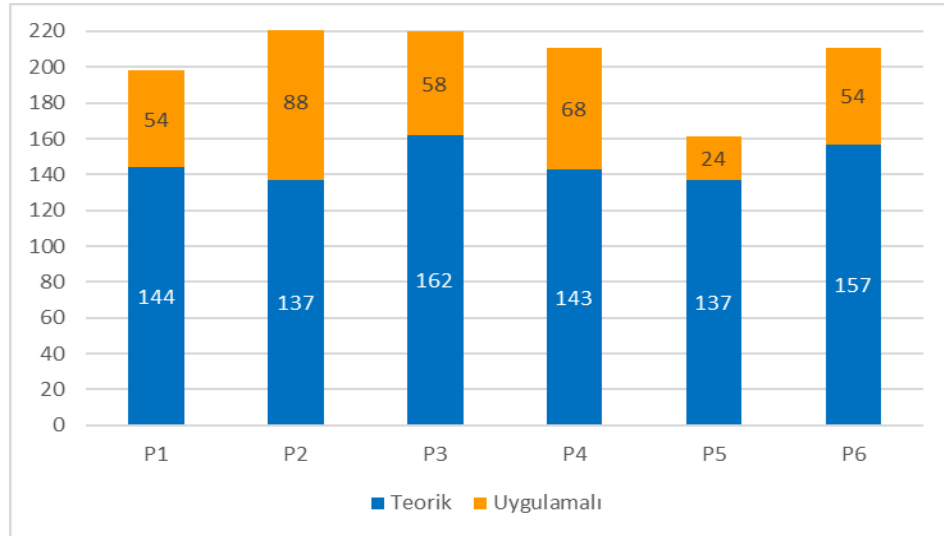
Program Kodu	Programın Uygulanma Yılları	Uygulanma Süresi	Uygulamaya Başlama Nedeni	Değişimi Başlatan
P1	1994-1998	4 yıl	Bilinmiyor	Bilinmiyor
P2	1998-2007	9 yıl	Eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması (3,5+1,5 = 5 yıllık lisans + tezsiz yüksek programına geçilmesine karar verilmesi)	YÖK
P3	2007-2014	7 yıl	Tezsiz yüksek lisansın kaldırılarak 5 yıllık lisans programına dönüştürülmesi	YÖK
P4	2014-2018	4 yıl	Programın öğretim süresinin 5 yıldan 4 yıla düşürülmesi	YÖK
P5	2018-2021	3 yıl	Öğretmenlik lisans programlarının “ortak öğretim programı” çerçevesinde ortak hâle getirilmesi	YÖK
P6	2021-...	1+ yıl	YÖK’ün yetki devri sonrası fakültelere tanınan serbestlik	Gazi Eğitim Fakültesi

Tablo 1 incelendiğinde, en uzun süreyle uygulanan programın P2 olduğu, bu programın 3,5+1,5 = 5 yıl biçiminde uygulanan lisans + tezsiz yüksek lisans programı olduğu görülmektedir. Bu program, YÖK tarafından eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması çerçevesinde uygulanmıştır. En kısa süreyle uygulanan programın ise P5 olduğu, bu programın YÖK’ün öğretmenlik lisans programlarını “çekirdek program” çerçevesinde ortak hâle getirmesiyle uygulanmaya başlanan program olduğu görülmektedir. 2021’de değiştirilen ve şu an uygulamada olan P6, bir yıldır uygulanmaktadır ve değiştirilmesi gündemde değildir. Bu nedenle en kısa süreyle uygulanan program olarak ele alınmamıştır. 2021’de uygulanmaya başlanan program dışındaki tüm programların YÖK tarafından getirilen zorunluluk çerçevesinde güncellendiği görülmektedir. Ancak güncellemeler sırasında, programın içeriği

konusunda YÖK'ün etkisi her programda farklı oranlardadır. Örneğin P5'te, YÖK tüm seçmeli ve zorunlu derslerin adlarını, içeriklerini ve derslerin hangi dönemde kaç saat olarak uygulanacağını standart hâle getirmiştir. Ancak uygulanan diğer programlarda bu etki çok daha azdır. nÇalışma kapsamında, ikinci olarak “Teorik ve uygulamalı ders saatlerinin oranları ve içerikleri nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Derslerin teorik ve uygulamalı ders saatleri, programda belirtildiği biçimiyle alınmıştır. Buna göre ilgili dağılım Tablo 2’de görülmektedir. Ayrıca veriler, Şekil 1’de grafik ile görselleştirilmiştir.

Tablo 2. Teorik ve Uygulamalı Ders Saatlerinin Programlara Göre Dağılımı

Ders Türü	P1	P2	P3	P4	P5	P6
Teorik Ders Saatleri	144	137	162	143	137	157
Teorik Ders Saatlerinin Oranı	%72,73	%60,89	%73,64	%68,10	%85,09	%74,41
Uygulamalı Ders Saatleri	54	88	58	68	24	54
Uygulamalı Ders Saatlerinin Oranı	%27,27	%39,11	%26,36	%32,38	%14,91	%25,59
Toplam	198	225	220	210	161	211

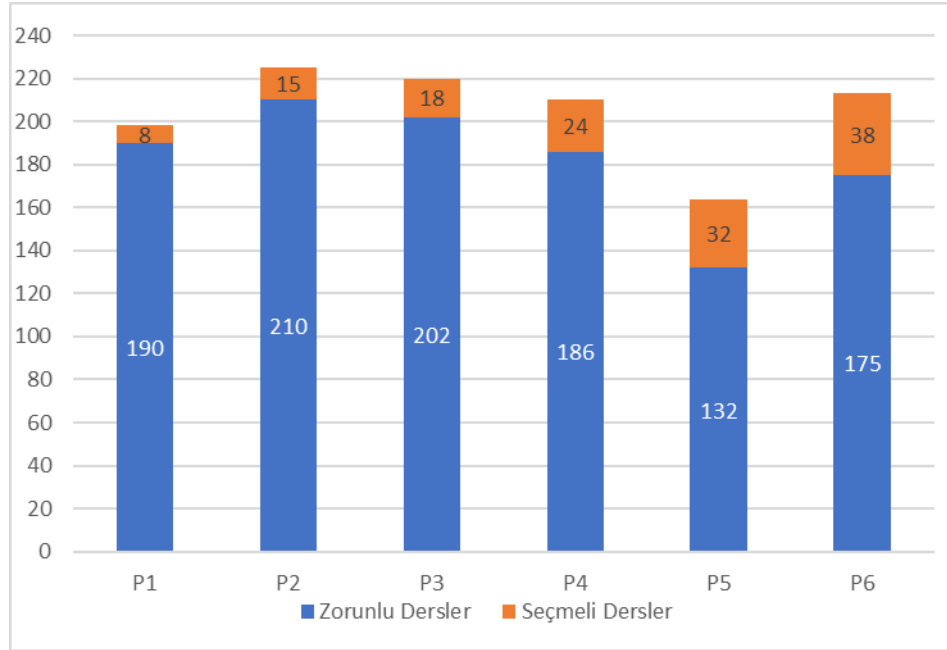
Şekil 1. Teorik ve Uygulamalı Ders Saatlerinin Programlara Göre Dağılımı

Tablo 2 ve Şekil 1’de görüldüğü üzere, uygulamalı ders saatlerinin en az olduğu program P5’tir. Bu programda uygulamalı dersler haftalık 24 saate dek düşmüştür. Aynı zamanda %14,91 ile uygulamalı derslerin en az oranda olduğu programdır. Diğer yandan, P2’de uygulamalı derslerin %39,11 ile 88 saate dek çıktığı görülmektedir. P2, yeniden yapılandırma sonrası uygulanan ilk programdır. Uygulamalı ders saatlerinin oranının, P5 dışındaki programlarda %25’in altına düşmediği görülmektedir. Bu da haftalık 54 saate karşılık gelmektedir.

Bir sonraki aşamada, “Seçmeli ve zorunlu derslerin saatlerinin oranları ve içerikleri nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Derslerin seçmeli ve zorunlu olmasına göre ders saatleri, programda belirtildiği biçimiyle alınmıştır. Buna göre ilgili dağılım Tablo 3’te görülmektedir. Ayrıca veriler, Şekil 2’de grafik ile görselleştirilmiştir.

Tablo 3. Zorunlu ve Seçmeli Derslerin Ders Saatlerinin Programlara Göre Dağılımı

Ders Türü	P1	P2	P3	P4	P5	P6
Zorunlu Ders Saati	190	210	202	186	129	173
Zorunlu Ders Saatlerin Oranı	%95,96	%93,33	%91,82	%88,57	%80,12	%81,99
Seçmeli Ders Saati	8	15	18	24	32	38
Seçmeli Ders Saatlerin Oranı	%4,04	%6,67	%8,18	%11,43	%19,88	%18,01
Toplam Ders Saati	198	225	220	210	161	211

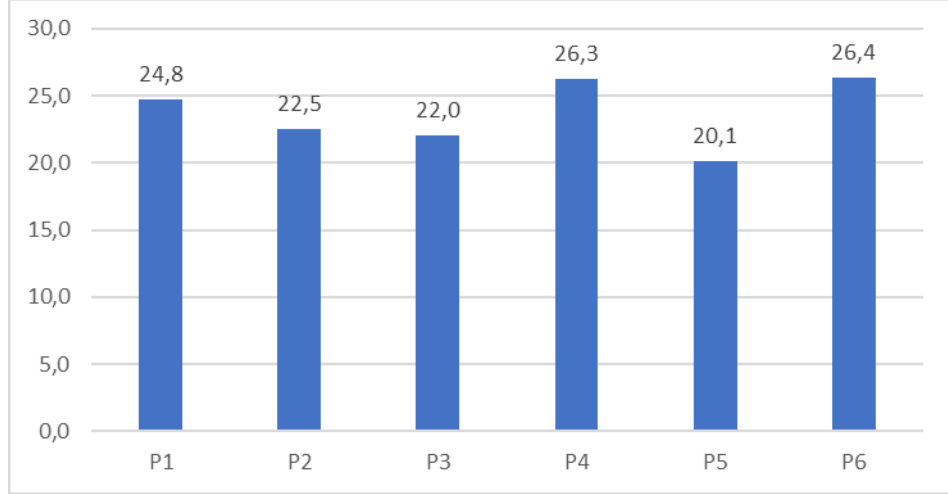

Şekil 2. Zorunlu ve Seçmeli Derslerin Ders Saatlerinin Programlara Göre Dağılımı

Tablo 3 ve Şekil 2’de görüldüğü üzere, haftalık seçmeli ders saatlerinin en az olduğu program P1’dir. Bu programda seçmeli dersler haftalık 8 saate dek düşmüştür. Aynı zamanda %4,04 ile seçmeli derslerin en az oranda olduğu programdır. Diğer yandan, P5’te seçmeli derslerin %19,88 oranına çıktığı görülse de ders saati açısından P6, %18,01 oranında olmasına karşın 38 saatle en fazla haftalık seçmeli ders saatinin olduğu program olmuştur. Seçmeli ders saatlerinin her ilerleyen programda arttığı ve oransal olarak da genel bir artış olduğu görülmektedir.

Toplam ders saatleri açısından bakıldığında, haftalık 225 saat ile P2 en çok ders saatinin olduğu programdır. Diğer yandan, P5 dışındaki programların 198 saat ile 225 saat arasında değiştiği görülmektedir. Bu da %13,6’lık bir değişime karşılık gelmektedir. Ancak P5’te ders saatleri toplamda, haftalık 161 saate kadar düşmüştür. Bu değişim, diğer programların değişim aralığından yaklaşık 1,7 kat fazladır. Burada, en yüksek toplam ders saatine sahip P2 ve P3’ün beş yıl süreli, diğer programların ise dört yıl

sürelî olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle, ders saatlerinin dönem başına düşen miktarını karşılaştırmak daha anlamlı olacaktır. İlgili karşılaştırma Şekil 3'te görülmektedir.

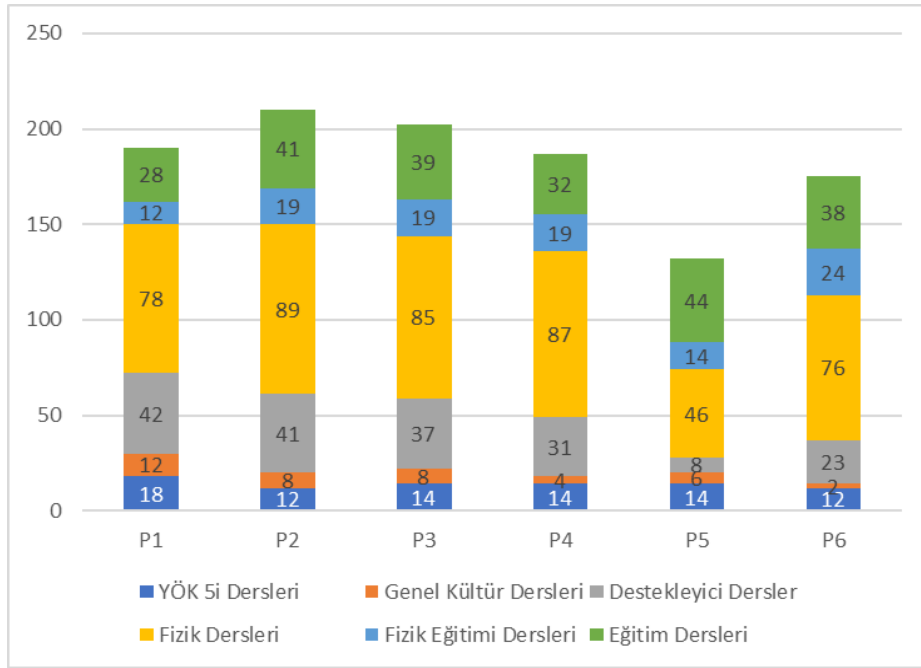
Şekil 3. Dönem Başına Düşen Ortalama Ders Saatlerinin Programlara Göre Dağılımı

Şekil 3'te görüldüğü gibi, dönem başına düşen haftalık ders saati açısından ortalamada en az dersin olduğu program P5 iken, en yüksek olan ise P6'dır. P6 ile P4 arasında 0,1'lik fark bulunmakla birlikte, dönem başına düşen haftalık ders saatleri, altı program boyunca %23,86'lık bir değişim göstermiştir. Haftalık bazda düşünüldüğünde, pazartesten cumaya dek P5 için günde, 4,02 saat, P6 için ise günde 5,28 saat ders anlamına gelmektedir. Aradaki fark, günde 1,26 saattir.

Çalışma kapsamında, bir sonraki aşamada "Okutulan derslerin ders tiplerinin (alan, alan eğitimi, eğitim, genel kültür vb.) dağılımı nasıldır?" sorusuna yanıt aranmıştır. Önceden tanımlanan ders tiplerine göre dersler sınıflandırılmıştır. Derslerin ders tipleri, zorunlu ve seçmeli dersler açısından ayrı ayrı incelenmiştir. Zorunlu derslerin ders tipine göre haftalık ders saatlerinin dağılımı Tablo 4'te verilmiş ve Şekil 4'te görselleştirilmiştir.

Tablo 4. Zorunlu Derslerin Ders Tiplerine Göre Ders Saatlerinin Dağılımı (f: Ders Saatidir)

Ders Tipi	P1		P2		P3		P4		P5		P6	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
YÖK 5i Dersleri	18	9,47	12	5,71	14	6,93	14	7,49	14	10,61	12	6,86
Genel Kültür Dersleri	12	6,32	8	3,81	8	3,96	4	2,14	6	4,55	2	1,14
Destekleyici Dersler	42	22,11	41	19,52	37	18,32	31	16,58	8	6,06	23	13,14
Fizik Dersleri	78	41,05	89	42,38	85	42,08	87	46,52	46	34,85	76	43,43
Fizik Eğitimi Dersleri	12	6,32	19	9,05	19	9,41	19	10,16	14	10,61	22	12,57
Eğitim Dersleri	28	14,74	41	19,52	39	19,31	32	17,11	44	33,33	38	21,71
Toplam	190	100	210	100	202	100	187	100	132	100	175	100

Şekil 4. Zorunlu Derslerin Ders Tiplerine Göre Ders Saatlerinin Dağılımı

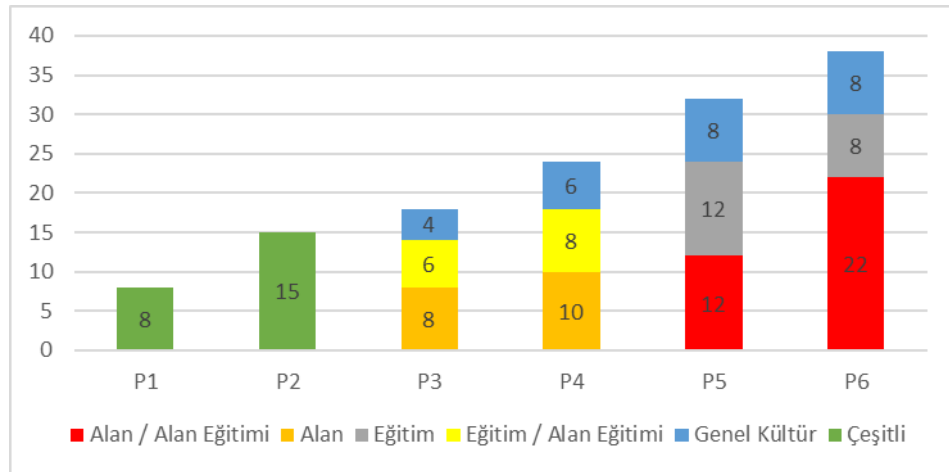
YÖK 5i derslerinin tüm programlarda toplamda haftalık 12 ila 18 saat arasında değiştiği ve bunun da programlarda derslerin %5,71 ila %10,61'ine denk geldiği görülmektedir. Genel kültür derslerinin ders saatlerinin toplamı ise P5 dışında sürekli bir azalma eğilimindedir. Bunun nedeni, genel kültür türündeki seçmeli derslerin sayısının artırılması olarak görülmektedir. Önceden zorunlu olan bazı genel kültür dersleri, ilerleyen programlarla birlikte seçmeli hâle dönüştürülmüştür. Benzer durum destekleyici dersler için de geçerlidir. İlerleyen programlarla birlikte ders saatleri ve program içindeki oranlarında düşüş vardır ve bu dersler zorunlu dersten seçmeli derse doğru kaydırılmıştır. Burada P5'te radikal bir düşüş görülmektedir. P5 dışındakilerde ise istikrarlı bir düşüş görülebilir. Fizik derslerinin P5 dışında toplamda haftalık 76-89 saat arasında değişmektedir. Bu değişim, toplama oranda %41,05 ile %46,52 arasında gerçekleşen bir değişimdir. Ancak P5'te bu sayı 46'ya dek düşmüştür ve derslerin içindeki oranı %34,85'e inmiştir. Fizik eğitimi derslerinde de P5 dışında bir artış görülmektedir. Haftalık toplam 12 saatten 24 saate kadar, yani iki katına çıkmıştır. P2, P3 ve P4'te 19 saatte sabit kalmış ve P5'te 14 saate düşmüş olsa da genel eğilim artış yönündedir. Saat bazında sabit kaldığı veya düştüğü olsa da oransal olarak %6,32'den %12,57'ye dek sürekli bir artış vardır. Eğitim dersleri de 28-44 saat arasında değişmektedir. P5'te 44 saate kadar çıkmıştır. Oransal olarak, derslerin %14,74 ile %33,33'ü arasında değişen oranını eğitim dersleri oluşturmaktadır.

Zorunlu derslerde olduğu gibi, seçmeli derslerde de ders tipine göre derslerin dağılımına bakılmıştır. Ancak P1 ve P2'de seçmeli dersler ders tipine göre ayrılmamıştı. Bu nedenle bir öğrenci herhangi bir ders tipinden belirli sayıda ve ders saatinde ders seçebilmekteydi. Ancak P3'ten itibaren diğer tüm programlarda, farklılık gösterse de ders tipine göre ayrımlar bulunmaktadır. P3'te ve P4'te seçmeli dersler "Genel kültür Dersleri", "Alan Dersleri" ve "Eğitim veya Alan Eğitimi Dersleri" olarak üç kategoriye ayrılmaktaydı ve öğrenciler her kategoriden belirli sayı ve ders saatinde istedikleri dersi seçebilmekteydi. Bu durumda eğitim ve alan eğitimi dersleri aynı kategoride olduğundan bunlar arasında bir ayırım yapılamamaktadır. Benzer durum, başka kategoriler için P5 ve P6'da da sürmüştür. P5 ve P6'da alan eğitimi dersleri alan dersleri

ile aynı kategoride yer almıştır. İlgili dağılım Tablo 5'te verilmiştir ve Şekil 5'te görselleştirilmiştir.

Tablo 5. Alınması Gereken Seçmeli Derslerin Ders Tiplerine Göre Sayılarının ve Ders Saatlerinin Dağılımı

Ders Tipi	P1		P2		P3		P4		P5		P6	
	Sayı	Saat	Sayı	Saat	Sayı	Saat	Sayı	Saat	Sayı	Saat	Sayı	Saat
Genel Kültür Dersleri	-	-	-	-	2	4	3	6	4	8	4	8
Alan Dersleri	-	-	-	-	4	8	5	10	-	-	-	-
Eğitim Dersleri	-	-	-	-	-	-	-	-	6	12	4	8
Alan/Alan Eğitimi Dersleri	-	-	-	-	-	-	-	-	6	12	10	22
Eğitim/Alan Eğitimi Dersleri	-	-	-	-	3	6	4	8	-	-	-	-
Çeşitli Dersler	4	8	5	15	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	4	8	5	15	9	18	12	24	16	32	18	38

Şekil 5. Alınması Gereken Seçmeli Derslerin Ders Tiplerine Göre Ders Saatlerinin Dağılımı

P4'ten itibaren her bir kategorinin içinde dönemlik seçmeli ders grupları bulunmaktadır. Bu gruplar içinden dersler seçilebilmektedir. P2'deki seçmeli derslerin her birinin haftalık ders saati 3 iken, P6 dışındaki tüm programlarda her bir seçmeli dersin haftalık ders saati 2'dir. P6'da yalnızca bir gruptaki bir seçmeli ders haftalık 4 saattir. Bunun

dışındaki tüm dersler, yine haftalık 2 saat olarak konmuştur. Bu durumda; bir öğrencinin P1’de 4, P2’de 5, P3’te 9 (4 alan, 3 eğitim/alan eğitimi, 2 genel kültür), P4’te 12 (5 alan, 4 eğitim/alan eğitimi, 3 genel kültür), P5’te 16 (6 alan/alan eğitimi, 6 eğitim, 4 genel kültür) ve P6’da 18 (10 alan/alan eğitimi, 4 eğitim, 4 genel kültür) seçmeli ders vermesi gerekmektedir. Seçmeli derslerin ders saatlerinin her ilerleyen programda arttığı görülmektedir. Buna paralel olarak, her bir kategorideki haftalık ders saatlerinin de arttığı görülmektedir.

Seçmeli derslerin ders saatleri ve sayısı gibi, çeşitliliği de artmıştır. Örneğin; P3’te 5 çeşit, P4’te 12 çeşit, P5 ve P6’da 28 çeşit genel kültür seçmeli dersi bulunmaktadır. P3’te 11 çeşit olan alan seçmeli derslerinin çeşidi, P4’te 13’e çıkmıştır. P3’te 6 çeşit eğitim/alan eğitimi seçmeli dersi varken, P4’te 11 çeşit olmuştur. P5’te 11 çeşit olan alan/alan eğitimi seçmeli derslerinin çeşidi, P6’da 37’ye çıkmıştır. P5 ve P6’daki eğitim seçmeli dersleri ise 17 çeşittir. Önceden daha az seçenek arasından seçmeli ders seçmesi gereken öğretmen adayları, ilerleyen programlarda daha çok seçenek arasından seçmeli derslerini seçebilme olanağı bulmuşlardır.

Ders tiplerinin toplam ders saatlerinin yanı sıra her bir ders tipinin hangi sınıf düzeyinde ağırlıkta olduğu da sorgulanmıştır. Böylelikle, "Sınıf düzeylerine göre ders tiplerinin değişimi nasıldır?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu amaçla, her bir programdaki derslerin her dönemde alınması gereken ders saatleri üzerinden ders tiplerine göre ağırlıklı ortalamaları hesaplanmıştır. Dönemlere göre ağırlıklı ortalama (A.O.) hesaplanırken aşağıdaki bağıntı kullanılmıştır:

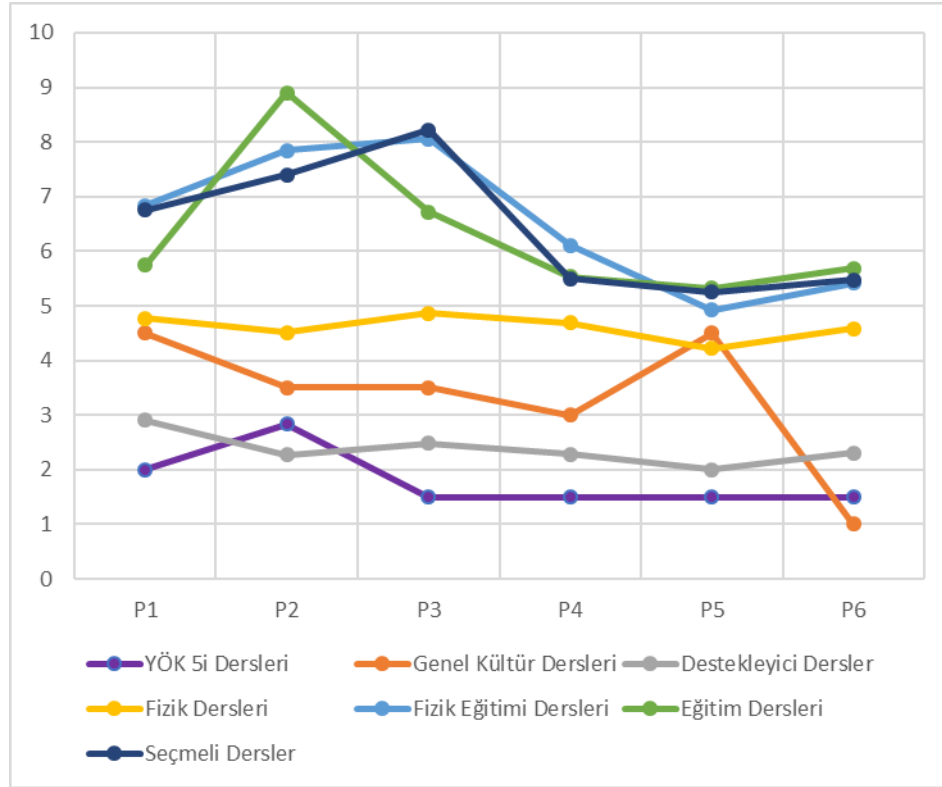
$$A.O. = \frac{\text{Birinci DDS} \times 1 + \text{İkinci DDS} \times 2 + \dots}{\text{Toplam DDS}}$$

Bağıntıdaki DDS (dönemlik ders saati), o dönemde o ders tipindeki toplam ders saatini göstermektedir. Örneğin P6’da birinci dönemde 6 saat ve ikinci dönemde 6 saat “YÖK 5i Dersleri” ders tipinde toplamda 12 saat ders vardır. Daha üst dönemlerde bu ders tipinde ders bulunmamaktadır. Bu durumda, $A.O. = (6 \times 1 + 6 \times 2) / 12 = 1,50$ olarak bulunmuştur. Bu da bu ders tipindeki derslerin ortalama 1,5. dönemde toplandığını

göstermektedir. Tüm programlara ait ders tiplerinin ağırlıklı ortalamaları Tablo 6'da verilmiş ve Şekil 6'da grafiğe dökülmüştür.

Tablo 6. Ders Tiplerine Göre Dönemlerin Ağırlıklı Ortalamaları

Ders Tipleri	P1	P2	P3	P4	P5	P6
YÖK 5i Dersleri	2,00	2,83	1,50	1,50	1,50	1,50
Genel Kültür Dersleri	4,50	3,50	3,50	3,00	4,50	1,00
Destekleyici Dersler	2,90	2,27	2,49	2,29	2,00	2,30
Fizik Dersleri	4,77	4,52	4,87	4,69	4,22	4,58
Fizik Eğitimi Dersleri	6,83	7,84	8,05	6,11	4,93	5,42
Eğitim Dersleri	5,75	8,90	6,72	5,53	5,32	5,68
Seçmeli Dersler	6,75	7,40	8,22	5,50	5,25	5,47

Şekil 6. Ders Tiplerine Göre Dönemlerin Ağırlıklı Ortalamaları

YÖK 5i dersleri, tüm programlarda ilk dönemlerde yoğunlaşmıştır. Yalnızca P2’de diğerlerinden biraz daha üst dönemlerde bu tipte derslere rastlanmaktadır. Bunun nedeni, P2’de ilk iki yarıyıldan beşinci ve altıncı yarıyla kaydırılmış olan Yabancı Dil dersleridir. Genel kültür derslerinin sayısının azalmasıyla birlikte P6’da ilk dönemlerde verildiği görülmektedir. Önceden üst dönemlerden daha erken dönemlere alındığı ve tekrar üst dönemlere çıkarıldığı, en sonunda P6’da ilk döneme kadar indiği görülmektedir. Destekleyici derslerin dönemleri ise oldukça istikrarlıdır. Ders saatleri giderek azalsa da destekleyici dersler genellikle ilk iki sınıfta verilmiştir.

Fizik derslerinin ağırlıklı ortalaması tüm programlarda istikrarlıdır. Ağırlıklı ortalamasının ortalara yakın olması, dönemlere homojene yakın bir dağılım gösterdiği anlamına gelebilir. Fizik eğitimi derslerinin ilerleyen programlarda sayısı artmakla birlikte, daha erken dönemlerden itibaren vermeye başlandığı söylenebilir. P3’ten sonra daha erken dönemlere alınmış ve özellikle P5 ve P6’da ağırlıklı ortalama beşinci döneme dek inmiştir. Eğitim dersleri de fizik eğitimi dersleri gibi ilerleyen programlarda ağırlıklı ortalama daha erken dönemlerde vermeye başlanmıştır. Ancak P2’de 3,5+1,5 = 5 yıllık bir program uygulandığı unutulmamalıdır. P2’de ilk 3,5 yıl, yani ilk yedi dönem eğitim ve alan eğitimi dersi neredeyse hiç verilmemekteydi. Son 1,5 yılda, yani 8, 9 ve 10. dönemlerde yalnızca eğitim ve alan eğitimi dersleri verilmekteydi. Bu durum, P2’nin eğitim ve fizik eğitimi derslerinde neden ağırlıklı ortalamanın yüksek olduğunu açıklamaktadır. Buna karşın, P5 ve P6’da yine de bu derslerin daha erken vermeye başlandığı görülebilir.

Eğitim ve fizik eğitimi derslerinde olduğu gibi seçmeli derslerin vermeye başlandığı dönemler de ağırlıklı ortalama giderek düşmüştür. Yani seçmeli dersler daha erken dönemlerden itibaren vermeye başlanmıştır. Önceki programlarda (P1’den P3’e kadar) beşinci ve altıncı dönemlerde vermeye başlanan seçmeli dersler, sonraki programlarda (P4’ten P6’ya kadar) üçüncü dönemden itibaren vermeye başlanmıştır.

Son olarak, "Derslerin değişimindeki (aynı kalan, kaldırılan, yeni getirilen dersler) ana eğilimler nelerdir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu amaçla programlardaki tüm dersler incelenmiş, kaldırılan ve yeni eklenen dersler belirlenmiştir. Ders saatleri ve programda

hangi dönemde yer aldığı, kaç dönemlik ders olduğu değişmekle birlikte birçok ders programlarda varlığını sürdürmüştür. Tüm programlarda istikrarlı biçimde yer alan dersler belirlenmiştir. Bu derslerden adları değişenler tespit edilmiştir. Zorunlu iken seçmeli hâle getirilenler veya seçmeli iken zorunlu hâle getirilen dersler açığa çıkarılmıştır. Bu sayede eğilimler ortaya konmaya çalışılmıştır. Ders tiplerine göre değişimler Tablo 7’de görülmektedir. Tabloda ilgili dersin zorunlu (Z) veya seçmeli (S) olma durumu belirtilmiştir. Tabloya, yalnızca en az bir programda zorunlu ders olarak konmuş olan dersler alınmıştır. Tüm programlarda veya yalnızca bir veya birkaç programda seçmeli ders olarak yer alan dersler tabloya alınmamıştır.

Tablo 7. Zorunlu Derslerin Programlardaki Durumları

Ders Tipi	Dersler	P1	P2	P3	P4	P5	P6
YÖK 5i D.	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Türk Dili / Türkçe	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Yabancı Dil	Z	Z	Z	Z	Z	Z
Genel Kültür D.	Beden Eğitimi/Güzel Sanatlar	Z	-	-	-	-	-
	Uygulama Semineri	Z	-	-	-	-	-
	Temel Bilgisayar Kullanımı / Bilişim Teknolojileri	-	-	Z	-	Z	Z
	Bilgisayar Programlama	Z	Z	Z	Z	-	S
	Topluma Hizmet Uygulamaları	-	-	S	S	Z	S
Destekleyici Dersler	Temel/Genel Matematik	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Temel/Genel Kimya	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Temel/Genel Kimya Laboratuvarı	Z	Z	Z	Z	-	Z
	Genel Biyoloji	Z	Z	Z	Z	-	Z
	Genel Biyoloji Laboratuvarı	-	Z	Z	-	-	-
	Diferansiyel Denklemler	Z	Z	Z	Z	Z	S
	Fizikte Matematiksel Metotlar/Yöntemler	Z	Z	Z	Z	S	Z
	İstatistik Fizik	Z	Z	Z	Z	-	Z
Fizik Dersleri	Mekanik / Temel Fizik	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Mekanik / Temel Fizik Laboratuvarı	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Elektrik / Temel Fizik	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Elektrik / Temel Fizik Laboratuvarı	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Elektrik ve Manyetizma	Z	-	-	-	-	-

	Elektrik ve Manyetizma Laboratuvarı	Z	-	-	-	-	-
	Elektromanyetizma / Manyetizma / Temel Fizik	Z	Z	Z	Z	-	Z
	Elektromanyetizma / Manyetizma / Temel Fizik Laboratuvarı	Z	Z	Z	Z	-	Z
	(Geometrik) Optik	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	(Geometrik) Optik Laboratuvarı	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Titreşimler ve Dalgalar	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Titreşimler ve Dalgalar Laboratuvarı	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	(Temel) Astronomi	-	-	S	Z	Z	Z
	Termodinamik	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Elektronik	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Elektronik Laboratuvarı	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Elektromanyetik Teori	Z	Z	Z	Z	-	Z
	Görelilik Teorisi/Kuramı	-	-	-	Z	-	Z
	Modern Fizik	-	-	-	-	Z	-
	Kuantum Fiziği	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Atom (ve Molekül) Fiziği	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Atom (ve Çekirdek) Fiziği Laboratuvarı	Z	Z	Z	Z	-	Z
	Çekirdek Fiziği / Nükleer Fizik	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Katıhal Fiziği	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Teknik Elektrik Laboratuvarı	Z	Z	Z	Z	-	-
	Bilim Tarihi	-	-	Z	Z	S	S
	Fizikte Araştırma Projesi / Fizikte Özel Konular	Z	Z	Z	Z	-	S
	Özel Öğretim Metotları/Yöntemleri / Fizik Öğretimi	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Orta Öğretim Fizik Deneyleri / Fizik Öğretimde Laboratuvar Uygulamaları	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Bilgisayar/Teknoloji Destekli Fizik Eğitimi	Z	Z	Z	Z	-	Z
	Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi / Fizik Ders Kitaplarının İncelenmesi	-	Z	S	S	S	Z
	Alan/Fizik Eğitimi Araştırma Projesi	-	-	Z	Z	-	S
	Fizik Öğretim Programları(nın İncelenmesi)	-	-	-	-	Z	Z
	Fizik Öğretiminde Materyal Geliştirme	-	-	-	-	S	Z
	Fizikte Kavram Yanılgıları	-	-	S	S	S	Z
Eğitim Dersl	Eğitim(e/ Bilimine) Giriş / Öğretmenlik Mesleğine Giriş	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Eğitim/Gelişim Psikolojisi	Z	Z	Z	Z	Z	Z

Gelişim ve Öğrenme	-	Z	-	-	-	-
Eğitim Sosyolojisi	Z	-	-	-	Z	S
Eğitim Felsefesi	-	-	-	-	Z	S
Eğitimde Ahlak ve Etik	-	-	-	-	Z	S
Eğitimde Araştırma Yöntemleri	-	-	-	-	Z	Z
Genel Öğretim Metotları	Z	-	-	-	-	-
Öğretme (ve) Öğrenme (Kuram ve) Yaklaşımları	-	-	Z	Z	Z	-
Öğretim İlke ve Yöntemleri (Eğitimde) Ölçme ve Değerlendirme /	-	-	-	-	Z	Z
Öğretimde Planlama ve Değerlendirme	Z	Z	Z	Z	Z	Z
(Okullarda) Rehberlik	Z	Z	Z	Z	Z	Z
Sınıf Yönetimi	-	Z	Z	Z	Z	Z
Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	-	-	Z	-	Z	Z
Türk Eğitim Tarihi	-	-	-	-	Z	S
Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme/Tasarımı	-	Z	Z	Z	-	-
Öğretim Teknolojileri (Eğitimde) Program Geliştirme (ve Öğretim)	-	-	Z	Z		Z
Özel Eğitim ve Kaynaştırma	-	-	-	-	Z	Z
Okul Deneyimi	-	Z	Z	Z	-	-
Öğretmenlik Uygulaması	Z	Z	Z	Z	Z	Z

YÖK 5i Dersleri: YÖK tarafından zorunlu tutulan 5i dersleri olarak bilinen; Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türk Dili / Türkçe ve Yabancı Dil dersleri tüm programlarda mevcuttur.

Genel Kültür Dersleri: P1'de yer alan Beden Eğitimi/Güzel Sanatlar dersi diğer programlarda bulunmamaktadır. P1'den P4'e dek Bilgisayar Programlama dersi bulunmaktadır. P5'te kaldırılmış, P6'da ise seçmeli ders kategorisine alınmıştır. P3'te Temel Bilgisayar Kullanımı dersi konmuş, P4'te bu ders kaldırılmış, P5 ve P6'da ise Bilişim Teknolojileri adıyla yeniden konmuştur. P3 ve P4'te seçmeli ders olarak programa konan Topluma Hizmet Uygulamaları dersi, P5'te zorunlu ders hâline getirilmiş, P6'da ise yeniden seçmeli derse dönüştürülmüştür.

Destekleyici Dersler: Haftalık ders saati ve kaç dönemlik ders olduğu değişse de Temel/Genel Kimya ve Temel/Genel Matematik dersleri tüm programlarda bulunmaktadır. Genel Biyoloji, Temel/Genel Kimya Laboratuvarı, İstatistik Fizik ve Fizikte Matematiksel Metotlar/Yöntemler dersleri ise P5 dışındaki tüm programlarda zorunludur. Fizikte Matematiksel Metotlar/Yöntemler dersi, P5'te seçmeli ders kategorisine alınmıştır. Genel Biyoloji Laboratuvarı dersi ise yalnızca beş yıl süreli olan P2 ve P3'te bulunmakta, diğer programlarda bulunmamaktadır. Diferansiyel Denklemler dersi, P6 dışındaki tüm programlarda zorunlu olarak bulunmaktadır. P6'da seçmeli ders kategorisine alınmıştır.

Fizik Dersleri: Mekanik ve Elektrik dersleri ve bunların laboratuvar dersleri, bazı programlarda Temel Fizik adıyla da olsa tüm programlarda ortaktır. P1'de Elektrik ve Manyetizma ve bu dersin laboratuvar dersi bulunmaktayken, diğer programlarda yer almamıştır. Ayrıca P5 dışındaki tüm programlarda Elektromanyetik Teori, Atom (ve Çekirdek) Fiziği Laboratuvarı ve Elektromanyetizma / Manyetizma (bazı programlarda Temel Fizik adıyla olsa da) dersleri varlığını sürdürmüştür. (Geometrik) Optik, Titreşimler ve Dalgalar, Elektronik dersleri ve bu derslerin laboratuvarları da tüm programlarda ortaktır. (Temel) Astronomi dersi ilk kez P3'te seçmeli olarak yer almış, daha sonraki programlarda ise zorunlu hâle gelmiştir. Termodinamik, Kuantum Fiziği, Atom (ve Molekül) Fiziği, Çekirdek Fiziği / Nükleer Fizik ve Katıhal Fiziği dersleri de tüm programlarda ortak olan derslerdendir. Görelilik Teorisi/Kuramı dersi, yalnızca P4 ve P6'da yer alabilmiştir. Modern Fizik dersi ise yalnızca P5'te vardır. Teknik Elektrik Laboratuvarı P5'te kaldırılana dek varlığını sürdürmüştür. Bilim Tarihi dersi, P1 ve P2'de yoktur ama P3 ve P4'te zorunlu olarak konmuş, P5 ve P6'da seçmeli hâle dönüştürülmüştür. Fizikte Araştırma Projesi / Fizikte Özel Konular dersi ise P5'e kadar zorunlu derstir. P5'te kaldırılmış, P6'da ise seçmeli ders olarak yeniden konmuştur.

Fizik Eğitimi Dersleri: Özel Öğretim Metotları/Yöntemleri / Fizik Öğretimi ve Orta Öğretim Fizik Deneyleri / Fizik Öğretimde Laboratuvar Uygulamaları dersleri tüm programlarda ortaktır. Bilgisayar/Teknoloji Destekli Fizik Eğitimi dersi ise P5 dışındaki tüm programlarda bulunmaktadır. Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi / Fizik Ders

Kitaplarının İncelenmesi dersi, P2 ve P6'da zorunlu iken, P3, P4 ve P5'te seçmelidir. P1'de ise bulunmamaktadır. Alan/Fizik Eğitimi Araştırma Projesi dersi ilk kez P3'te konmuş, P4'te devam etmiş, P5'te kaldırılmış ve P6'da seçmeli hâle dönüştürülmüştür. Fizik Öğretim Programları(nın İncelenmesi) dersi yalnızca P5'te ve P6'da vardır. Fizik Öğretiminde Materyal Geliştirme dersi, ilk kez konduğu P5'te seçmeli iken P6'da zorunlu hâle gelmiştir. Fizikte Kavram Yanılgıları dersi ise ilk kez P3'te programa seçmeli ders olarak dâhil edilmiştir. P4 ve P5'te seçmeli olarak devam etmiş, P6'da zorunlu hâle dönüştürülmüştür.

Eğitim Dersleri: Eğitim(e/ Bilimine) Giriş / Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Eğitim/Gelişim Psikolojisi, (Eğitimde) Ölçme ve Değerlendirme / Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, (Okullarda) Rehberlik ve Öğretmenlik Uygulaması dersleri tüm programlarda ortaktır. Gelişim ve Öğrenme yalnızca P2'de, Genel Öğretim Metotları yalnızca P1'de yer almaktadır. Öğretme (ve) Öğrenme (Kuram ve) Yaklaşımları dersi yalnızca P3, P4 ve P5'te vardır. Okul Deneyimi dersi yalnızca P2, P3 ve P4'te görülmektedir. Sınıf Yönetimi dersi P2'de ilk kez konmuştur ve sonraki programlarda devam etmiştir. Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme/Tasarımı dersi P2'den P4'e kadar varlığını sürdürmüş, P5 ve P6'da yerini Öğretim Teknolojileri dersine bırakmıştır. (Eğitimde) Program Geliştirme (ve Öğretim) dersi P3, P4 ve P6'da bulunmaktadır. Eğitim Sosyolojisi dersi P1'de varken, sonraki programlarda kaldırılmıştır. P5 ve P6'da yeniden programa alınmıştır. Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi dersi de P3'te ilk kez konmuşken, P4'te kaldırılmış, P5 ve P6'da yeniden programa dâhil edilmiştir. Eğitim Felsefesi, Eğitimde Ahlak ve Etik, Eğitimde Araştırma Yöntemleri, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Türk Eğitim Tarihi, Özel Eğitim ve Kaynaştırma dersleri, Öğretim Teknolojileri dersiyle birlikte ilk kez P5'te programa dâhil edilen derslerdir. Bu derslerin tümü P6'da sürmüştür ancak bazıları seçmeli hale dönüştürülmüştür.

Yukarıda açıklanan ders değişiklikleri dışında farklı ders tiplerinde, çok sayıda ve çeşitte seçmeli ders zamanla programa dâhil edilmiştir. Bu dersler dışında, fakülte içinde oluşturulan ortak havuzdan seçilebilen genel kültür ve eğitim seçmeli dersleri de

bulunmaktadır. Fizik eğitimi programlarında, Tablo 7’de yer almayan farklı programlarda yer alan seçmeli dersler şöyledir:

Etkin İletişim Becerileri, Bilim Felsefesi, Fen Teknoloji Toplum, Fizik Eğt. Problem Çözme, Atom ve Çekirdek Fiziği Uygulamaları, Fizik Eğitiminde Temel Kavramların Öğretimi, Fizik Eğitiminde İstatistik Yöntemler, Fizik Eğitiminde Literatür/Alanyazın, Fizik Eğitiminde Modelleme, Fiziksel Elektronik, Hava ve İklim Bilgisi, Mesleki İngilizce, Nano Teknoloji ve Uygulamaları, Süperiletkenlik ve Uygulamaları, X-Işınları ve Uygulamaları / X- Işınları Kristalografisi, İleri Elektronik, Atmosfer Fiziği, Bilim Etiği, Fizik Eğitiminde Yaratıcı Drama Uygulamaları, Fizikte Sosyobilimsel Konular, Okul Dışı Öğrenme Ortamları, Teorik/Klasik Mekanik, Akışkanlar Fiziği, Bilimin Doğası, Fizik Eğitiminde Sanal Öğrenme Ortamları, Fizikte Kariyer Planlama, Astrofizik, Bilim ve Toplum, Kuantum Felsefesi,(Kodlama ve)/(Temel) Robotik Uygulamalar, Dijital Elektronik, Fizikte Temel Kavramlar, Problem Çözme Merkezli Fizik Eğitimi, Fizikte Seçme Konular, Medikal Fizik / Sağlık Fiziği, Nükleer Enerji, Sınıf İçi Öğrenmelerin Değerlendirilmesi, Yenilenebilir Enerji Kaynakları, Akıllı Telefon Uygulamaları ile Fizik Öğretimi, Web Uygulama Araçları ile Fizik Öğretimi, Doğada Fizik, Medyada Fizik, Fizik Eğitiminin FETEMMS Uygulamalarına Uyarlanması, Kaos Fiziği, Müzik Fiziği, Proje Hazırlama ve Yazım Süreçleri, Fizikte Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi ve İyileştirilmesi.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Cumhuriyet döneminde genel liselere ve dengi okullara dal öğretmeni yetiştiren başlıca üç kaynak olduğu görülmektedir. Bunlar; eğitim enstitüleri, yüksek öğretmen okulları ve üniversitelerdir. Bu çalışmada incelenen Gazi Eğitim Fakültesi, zamanla değişen öğretmen yetiştirme sistemlerinin üçünde de merkezi bir konumda yer almıştır.

Fizik Öğretmenliği Lisans Programlarının Değişim Öyküsü

Çalışmada toplanan veriler, Gazi Eğitim Fakültesi fizik öğretmeni yetiştirme lisans programının son 27 yıllık süreçte beş kez değiştiğini göstermektedir. Bu süre zarfında

ortalama 4,5 yılda bir program değişimi gerçekleştirilmiştir. Bu değişimler, 1998, 2007, 2014, 2018 ve 2021 yıllarında gerçekleşmiştir. Bu değişimler Yüksek Öğretim Kurumunun öğretmenlik programlarını yeniden yapılandırması ile 1998 yılında programın dört yıldan beş yıla çıkarılması ve mezunlara tezsiz yüksek lisans derecesi verilmesi, 2007 yılında tezsiz yüksek lisans uygulamasının kaldırılması ve beş yıllık lisans programı olarak güncellenmesi, 2014 yılında programın dört yıllık lisans programına dönüştürülmesi, 2018 yılında YÖK'ün öğretmenlik programlarını merkezi bir ortak çerçeveye alma çalışmaları ve 2021 yılında YÖK'ün yetki devri nedenleri ile gerçekleştirilmiştir. Buradan da görülmektedir ki, fizik öğretmenliği lisans programlarındaki tüm değişimler dış etkilerle ve en çok da YÖK'ün ilgili program üzerindeki tasarruflarıyla gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte en uzun uygulanan program 1998-2007 arasında uygulanan program olmakla birlikte, en kısa uygulanan program ise 2018-2021 arasında uygulanan programdır.

Ülkemizde üniversitelerin öğretmen yetiştiren lisans programlarının müfredatlarını değiştirmeye iten nedenlerin genellikle dış faktörlerden kaynaklandığı söylenebilir. Örneğin, 1998'de gerçekleştirilen eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması projesi YÖK ile MEB işbirliğinin ilk ürünüdür (Kavcar, 2002; Ayas, 2009). Son 25 yılda gerçekleşen program değişiklikleri bu işbirliğinden izler taşımaktadır. MEB ile YÖK arasında yapılan işbirliği protokolleri, MEB'in öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesi konusundaki talepleri, MEB'in öğretim programlarını güncellenmesiyle değişen ihtiyaçlarını YÖK'e bildirmesi zaman zaman program değişikliklerini tetiklemektedir (YÖK, 2007).

MEB tarafından düzenlenen Millî Eğitim Şuralarında alınan bazı kararlarda da bu etkiler görülmektedir. Örneğin; 1996 yılında yapılan 15. Millî Eğitim Şurasında alınan kararlar arasında yer alan; “Öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerinin eğitim programlarında birlik sağlanmalıdır.”, “Programlar, ilköğretim programları dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir.” (MEB, 1996) ile 2006 yılında yapılan 17. Millî Eğitim Şurasında alınan kararlar arasında yer alan; “Öğretmen yetiştirme programları öğretmene, birey-çevre-toplum bağlantılarını kurmasını sağlayacak, toplumsal

sorumluluklarını kazandıracak ve geliştirecek derslerle ilgili eksikliklerini tamamlamada yardımcı olmalıdır” kararları eğitim fakültelerinin programlarına yöneliktir. “Yükseköğretim Kurulu tarafından üniversitelere gönderilen paket programlar; üniversite, MEB ve meslek örgütleri arasında iş birliği ile AB standartları da dikkate alınarak, eğitim ve toplum bilimleri bakış açısıyla yeniden düzenlenmelidir (53).”, “Eğitim Fakültelerinin programları, öğrencilerin yaratıcılıklarını, düşünme becerilerini, yazılı ve sözlü anlatım güçlerini geliştirecek şekilde düzenlenmelidir (69).” ifadeleri yine eğitim fakültelerinin programlarıyla ilgilidir (MEB, 2006).

Ayrıca YÖK’un uluslararası uyum, kalite ve akreditasyon çalışmaları çerçevesinde yaptığı yeniden düzenlemeler de eğitim fakülteleri programlarını etkilemektedir. Bologna sürecine uyum çerçevesinde, müfredatların en az %25 oranında seçmeli ders içermesi gerekliliğiyle yapılan düzenlemeler bu duruma bir örnektir (Kavak, Aydın ve Akbaba Altun, 2007).

MEB’in öğretmen istihdamı konusunda temel aldığı, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) sonuçları da Eğitim Fakültesi mezunlarının durumuna ilişkin bazı karşılaştırmalar ve değerlendirmeler yapılmasına olanak vermektedir. Genel yetenek, genel kültür ve eğitim bilimleri testlerinden oluşan KPSS’nin sonuçları Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi Raporu’nda (YÖK, 2007) da belirtildiği gibi Eğitim Fakültelerinin ürünlerini nesnel olarak değerlendirmesinde önemli ipuçları sunmakta ve öğretim programlarının şekillenmesinde önemli roller oynamaktadır (Kavak, Aydın ve Akbaba Altun, 2007).

Bu çalışmaya konu olan Gazi Eğitim Fakültesi fizik öğretmenliği lisans öğretim programlarının son 27 yıllık süreçteki değişim öyküsü de yukarıda anlatılan genel çerçeve ile açıklanabilir.

Fizik Öğretmenliği Lisans Programlarının İçerikleri

Programlarda yer alan ders türleri açısından 2018-2021 arasındaki program dışında istikrarlı bir değişim olduğu ve bu değişimin eğitim ve alan eğitimi derslerinin programlarda giderek önem kazanması biçiminde olduğu görülmektedir. Eğitim ve alan

eğitimi derslerinin programlarda giderek önem kazanması ve daha alt dönemlerden başlanarak programa dâhil edilmesi, genel kültür ve destekleyici derslerin zorunlu olanlarının azaltılıp seçmeli olarak artması en dikkat çeken değişimlerdir. Ancak 2018-2021 arası uygulanan program, diğer uygulanan programlarla uyumsuzdur ve söz konusu istikrarlı değişime uymamaktadır. Söz konusu program, çekirdek bir program olmaktan çok, üzerinde hiçbir değişikliğin yapılamadığı katı bir program olarak uygulanmak zorunda kalmıştır. Tüm fakültelerde ortak biçimde uygulanacağı için asgari müşterekte birleşilmesi buna neden olmuş olabilir. Bu da akademik kapasitenin verimli kullanılmasının önünde engeldir. İlgili programın ortaya çıkışındaki gerekçe, öğretmenlik programlarının farklı ders saatleri, kredileri ve ders içeriklerine sahip olmasından ötürü Mevlana, Erasmus ve Farabi gibi öğrenci değişim programlarında yaşanan zorluklar gösterilmiştir (YÖK, 2018). Ayrıca Bologna uyum sürecinde seçmeli ders oranlarının en az %25 olması gerekliliği de gerekçeler arasındadır. Söz konusu programın anlayışı diğer programlardan oldukça farklıdır. Programın ana anlayışının öğretmenlik meslek bilgisi (pedagojik bilgi) kısmına ağırlık verdiği görülmektedir. Bu durum, alan bilgisi ve pedagojik alan bilgisi yönlerinin zayıflamasına yol açmıştır. Ayrıca toplam ders saatinin azaltılması da bunda etkilidir. Bu da kurumun tarihi içinde uygulanan diğer programlardan tümüyle farklı ve onlarla uyumsuz bir programın ortaya çıkmasına neden olmuş görünmektedir.

Çepni ve Akdeniz'e (1996) göre, eğitim fakültelerinin fizik eğitimi programları incelendiğinde, ağırlığın fizik ve genel eğitim bilimleri derslerine verildiği görülmektedir. Bununla birlikte, fizik öğretmen adaylarının orta dereceli okullarda fizik eğitimi ve öğretimi hususunda ihtiyaç duyacakları bilgi ve beceri içeren derslere fazla yer verilmemektedir. Bu tespitin araştırmanın sınırlandırıldığı tarih aralığının ilk periyodunda yaşanan değişimin bir habercisi olduğu düşünülebilir.

Yapılan bir araştırmada, üniversitelerin fizik öğretmenliği anabilim dallarındaki bağımsız fizik laboratuvarı derslerinin konu dağılımlarının ve ders sayılarının farklı olduğu görülmüştür (Kızılcık, Damlı ve Önder Çelikkanlı, 2017). Gazi Eğitim Fakültesinde, 11 farklı bağımsız laboratuvar dersi bulunmaktadır ve bu derslerde çeşitli

fizik konularında 100 farklı deney yapılmaktadır. Söz konusu araştırmannın bulgularına göre, Fizik Öğretmenliği anabilim dalları içinde en çok sayıda ve çeşitlilikte deneylerin yapıldığı fakülte Gazi Eğitim Fakültesidir. Bu durum, o yıllarda uygulanan P4'teki uygulamalı derslere verilen önemi ortaya koymaktadır.

Genel değişim eğilimlerine bakılacak olursa, seçmeli derslerin oranlarında bir artış görüldüğü söylenebilir. Bu süreçte seçmeli derslerin oranının yanı sıra çeşitliliğinin de arttığı görülmektedir. Gerek alan gerek alan eğitimi gerek genel kültür gerekse eğitim kategorilerinde giderek daha çok seçmeli ders programda yer almıştır. Ders çeşitliliğindeki değişim, son 27 yıllık süreçte anabilim dalı akademik personel profilinde yaşanan değişimle açıklanabilir. Doktorasını fizik eğitimi alanında yapan akademisyenler, 2006 yılından itibaren kadro almaya başlamış, alan çalışan akademisyenlerin de desteğiyle anabilim dalında üretilen bilimsel çalışmaların eksenini alan eğitime doğru kaymıştır. Bu değişim hem derslerin niteliğini hem de çeşitliliği etkilemiştir.

En son uygulanan ve 2021 yılında başlanan programın diğerlerinden farklı olarak paydaş görüşlerine yer vermiştir. Bu durum, onu sahadaki ihtiyaçlara yanıt vermede etkili kılabılır. Hem alan bilgisini öğretmenlik süreçlerinde uygulamaya yönelik seçmeli ders çeşitliliğinin hem de zorunlu fizik eğitimi derslerinin sayısının artırılması ile pedagojik alan bilgisini daha etkili uygulayacak öğretmenler yetiştirilmesi amaçlanmış gibi görülmektedir.

Ülkemizde öğretmen yetiştiren kurumların yeniden yapılandırılmasının temel nedeni, diğer ülkelerde olduğu gibi toplumun ve dünyanın hızla değişen ihtiyaçlarına cevap verebilmek için uyum sağlayabilmektir. Bu değişimler geçmişte olduğu gibi gelecekte de devam edecektir. Geçmişte sanayi devrimlerinin, savaşların, ekonomik buhranların tetiklediği değişimler, gelecekte belki de yeni pandemilerin şekillendireceği bir dünyada, öğretmenlerin üstlenecekleri yeni roller doğrultusunda gerçekleşecektir. Fizik öğretmeni yetiştiren lisans programları da zamanla değişmeye devam edecektir. Yeni öğretim programlarının planlanmasında ders içerikleri yeni gereksinimler doğrultusunda yeniden oluşturulabilir. Ancak ders içeriklerinin yenilenmesinin yanı sıra bu derslerin

yarıyllara göre yerleştirilmesi de bir plan çerçevesinde yapılmalıdır. Bu planlamada; birbirinin ön şartı niteliğinde olan derslerin uygun şekilde yerleşmesi, öğretmenlik mesleğine hazırlayan derslerin mezuniyete yakın konumlandırılması, destekleyici derslerin ait oldukları yarıyılın ihtiyaçlarına göre dağıtılması, alan ve alan eğitimi derslerinin dengeli olması gibi birçok faktör göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çalışmada, öğretim programlarının yeniden planlanmasında dikkate alınması gereken bu faktörlere göre yaşanan değişimler ortaya konulmuştur.

KAYNAKLAR

- Abazaoğlu, İ., Yıldırım, O., & Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten günümüze Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(6), 143-160.
- Ayas, A. (2009). Öğretmenlik mesleğinin önemi ve öğretmen yetiştirmede güncel sorunlar. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 1-11.
- Çalışıcı, B. (2019). 2006-2018 yılları arasında Türkiye’de öğretmen yetiştirme politikalarına ilişkin bir değerlendirme. (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi.
- Çepni, S. & Akdeniz, A. R. (1996). Fizik öğretmenlerinin yetiştirilmesinde yeni bir yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(12), 221-226.
- Eviren, Ö. S. (2017). Eğitim değerlendirme modelleri. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 2(3), 57-76.
- Kızılılık, H. Ş., Damlı, V. & Önder Çelikkanlı, N. (2017). Türkiye’deki fizik öğretmenliği programlarındaki bağımsız fizik laboratuvar derslerinin karşılaştırılması. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 90-101.
- Mutlu, Ö. (2021). Cumhuriyet Dönemi’nde öğretmen yetiştirme meselesi ve çözüm arayışları: İlk öğretmen okulları (1954-1974). (Yüksek Lisans Tezi), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Topdemir, H. G. & Unat, Y. (2019). *Bilim Tarihi ve Felsefesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özaydın, B., Günbatar, M. S., Önal, N & Çakır, H. (2012). Öğretmen yetiştirme programlarının sistemik ve sistematik değerlendirilmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(1), 54-71.
- Kavak, Y., Aydın, A., & Akbaba Altun, S. (2007). *Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007) (Öğretmenin üniversitede yetiştirilmesinin değerlendirilmesi)*. Yükseköğretim Kurulu Yayını.
- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet döneminde dal öğretmeni yetiştirme. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 35(1), 1-14.
- MEB (1996). *XV. Milli Eğitim Şurası Raporlar, Görüşmeler, Kararlar*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şûra Genel Sekreterliği. Ankara: https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/surular/dokumanlar/15_sura.pdf Erişim tarihi: 14.05.2022.
- MEB (2006). *XVII. Milli Eğitim Şurası Raporlar, Görüşmeler, Kararlar*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şûra Genel Sekreterliği. Ankara: https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/surular/dokumanlar/17_sura.pdf Erişim tarihi: 14.05.2022.

- YÖK (2007). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*,
<https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/egitim-fakultesi-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari.pdf> adresinden erişilmiştir.
- YÖK (2018) *Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*,
https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/AA_Sunus_%20Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf adresinden erişilmiştir.

SUMMARY

Purpose

This study aims to examine the change in Gazi Faculty of Education Physics Teaching undergraduate curricula from the past to the present. The historical origin of Gazi Education Faculty Physics Teaching program is that it started to accept students to train teachers for secondary schools and primary teacher schools on November 29, 1926. The programs applied in the department change over time. After the YÖK restructured the education faculties in 1998, it continues its activities with the renewal and update studies carried out in 2007, 2014, 2018 and 2021.

Method

Curriculums implemented between 1994-2021 were examined in various aspects by document analysis method. The data of the study consists of the information obtained from the Gazi Faculty of Education Dean's Office and the archives of the relevant program. The analyzes were made on two main aspects. The first aspect is about how often the relevant programs change, the factors that trigger these changes, and the general trends created by these changes. The second aspect of the study is about the change of compulsory and elective, theoretical and applied courses taught in the programs, the change of course types, and weekly course hours. The data collected in the study show that six different programs have been implemented in the last 27 years, changing five times in total.

Results

All of the changes started with external influences, most notably with the savings of YÖK on the relevant program. In this process, the longest-implemented program is the one implemented between 1998-2007, and the shortest-implemented program is the one implemented between 2018-2021. It has been observed that both the number and variety of elective courses are constantly increasing. In addition, it is seen that there is a stable change outside the program between 2018-2021, and this change is in the form of education and field education courses gradually gaining importance in the programs, the field courses have not changed much, and the general culture and supporting courses have been shifted from compulsory to elective.

Discussion

It can be said that the reasons pushing universities in Turkey to change the curriculum of undergraduate teacher training programs are generally caused by external factors. For example, the project of restructuring education faculties carried out in 1998 is the first product of cooperation between YÖK and MEB (Kavcar, 2002; Ayas, 2009). Program changes in the last 25 years bear traces of this cooperation. The cooperation protocols between the Ministry of National Education and YÖK, the demands of the Ministry of National Education for the development of teacher training programs, and the changing needs of the Ministry of National Education with the updating of the curriculum, trigger program changes from time to time (YÖK, 2007). In addition, the reorganizations made by YÖK within the framework of international accreditations, quality and accreditation studies also affect the programs of education faculties.

Considering the general trends of change, it can be said that there has been an increase in the rates of elective courses. In this process, it is seen that the variety of elective courses has increased as well as the ratio. More and more elective courses have been included in the program in both field, field education, general culture and education categories. The change in course diversity can be explained by the change in the academic staff profile of the department in the last 27 years. The academicians who did their doctorate in the field of physics education started to take up positions as of 2006, and with the support of the academicians working in the field, the axis of the scientific studies produced in the department shifted towards field education. This change has affected both the quality of the courses and the diversity.

ORCID

Hasan Şahin Kızılcık ORCID 0000-0001-8622-0765

Burak Kağan Temiz ORCID 0000-0001-8636-8743

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.